

Zbornik
Instituta za kriminološka i
sociološka istraživanja
2010/ Vol. XXIX / 1-2 / 229-240

Originalni naučni rad
UDK: 343.8:[343.59:373
351.75
ID broj: 180174348

SISTEM ULOGA "ŠKOLSKOG POLICAJCA" U PREVENCIJI NASILJA U ŠKOLAMA - dileme i protivurečnosti -*

Zlatko Nikolić*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Sve učestalije scene nasilja u školama, školskim dvorištima i bližem okruženju, čiji su akteri učenici tih škola, dovelo je do saznanja da nešto nije u redu i da mora da se radikalnije reaguje. Tako se došlo do pojma "školski policajac" i prihvatanje njegove uloge, čak i od onih najtvrdokornijih u poimanju škole kao autonomnog prostora u odnosu na organe vlasti, odnosno, policiju. Međutim, prvi koraci i pokušaji su patili od tzv. dečjih bolesti svakog početka, ali se vremenom ustalila i ta praksa. Nažalost, dalja dešavanja i pojava novih slučajeva nasilja među školskom decom, traži odgovore na pitanja da li je ceo sistem postavljen kako valja, da li je uloga školskog policajca samo u "patroliranju" ili to treba da bude svojevrsni sistem uloga, a ne samo prisustvo policajca, odnosno, patroliranje? Tema ovog rada će, stoga, biti traženje odgovora na te dileme i protivurečnosti u ulogama ili ulozi "školskog policajca".

KLJUČNE REČI: škole / "školski policajac" / uloge / kontrola / sprečavanje / prisiljavanje

---

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat rada na projektu "Prevenција kriminala i socijalnih devijacija" koji finansira Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, broj 149016

* E-mail: zlatkon@ptt.rs

UVOD

Sva zalaganja za izjednačavanje prava dece i odraslih od strane tzv. boraca za prava deteta, naročito iz nevladinih organizacija, kao da su "pala u vodu" pod pritiskom sve većeg i većeg ispoljavanja nasilja i nasilničkog ponašanja dece i omladine u osnovnim i srednjim školama. Ti "borci", naime, nisu shvatili i još uvek ne shvataju da su deca samo deca, dakle, emocionalno, intelektualno i socijalno nezrela, te da njihova "nova pedagogija" nema nikakve veze sa pedagogijom i dečjom i socijalnom psihologijom. Njihovi kvazidemokratski i apstraktnohumanistički stavovi za upliv u vaspitanje i socijalizaciju dece proizilaze, zapravo, iz pravno-političkih i marketinški usvajanih deklaracija na raznim nivoima, od UN-a, Saveta Evrope, EU i domaćih lobija nevladinog sektora, kao njihove kopije. Kako je to postalo moderno, ali i isplativo za tu vrstu boraca za prava deteta, naši "borci" su shvatili da je i vaspitanje i obrazovanje posao pravnika, pa su izvršili pravnicizaciju svega i svačega u oblastima kojima se bave pedagogija i psihologija, tj. oblastima koje baš i nemaju mnogo dodirnih tačaka sa pravom i naopako shvaćenom politikom. Pravnici su, tako, postali alfa i omega celokupnog društvenog života kod nas, pa pošto su im postali tesni okviri u zakonodavstvu, pravosuđu, bankama, privredi, zdravstvu, državnoj upravi svih nivoa, sve do mesnih zajednica i kućnih saveta, preostala im je pedagogija, te dečja i socijalna psihologija. Za to im je, naravno, bila potrebna i usputna povika o vladavini prava i izgradnja pravne države, iako je to bio, kada su oni u pitanju, samo paravan za uvođenje naopako prevedenih i ničim opravdanih tuđih pravnih propisa. Sudbina tih pravnih transplanata je međutim, kako je to poznato iz istorije civilizacije, da budu neprimenljivi i neprihvaćeni (Nikolić, Z. 2005, 425-430; 2006, 483-487). Te nebuloze u pravnicizaciji ili nasilnog stavljanja u pravni okvir oblika i metoda vaspitanja dece nisu ih, nažalost, dovele do pouke. Zbog toga, ni nakon vidljivog neuspeha svih tih njihovih radionica, tribina i edukacije "neukih" nastavnika i roditelja, oni nastavljaju da nas zasipaju sve novim i novim glupostima u vidu predloga i izmena zakona, nacрта novih zakona i slično¹.

Slike i događanja u školama i školskim dvorištima, nažalost, ne idu u prilog shvatanju i implementiranju te nove "pedagogije", jer kada se izgubi linija

---

¹ Pošto namera ekspoziture engleske nevladine organizacije "Save the Childers" u Srbiji da promene Zakon o porodici nije prošla, a trebalo je da se usvoje njihovi predlozi koje nije prihvatio ni Parlament Velike Britanije, sada jedna grupa u nekom nevladinom "Centru za prava deteta" radi na nacrtu posebnog zakona o pravima deteta, koji, očigledno, treba da nadomesti te neprihvaćene nebuloze.

razgraničenja između toga ko je vaspitač a ko vaspitanik, onda "deca počinju da tuku roditelje i nastavnike" kako to kaže jedna švedska izreka². Otuda, verovatno, uprkos izvesnom smanjenju broja nasilničkog ispoljavanja u školama, ali ne i nivoa brutalnosti, skoro da nema dana da nas mas-mediji ne obaveste o nekom ili nekoliko slučajeva nasilja u školama. Tako smo ovih dana bili svedoci bacanja učenice sedmog razreda kroz prozor škole i pravdanje direktora, zatim, skoro uvek očekivane napade na nastavnike pri kraju polugođa ili školske godine, o tučama sa upotrebom noževa u školama ili oko škola, o krađama i otimanju mobilnih telefona ili nakita i džeparca od učenika, pa sve do nasilja devojčica nad devojčicama i snimanja tih scena mobilnim telefonom, a radi obznanjivanja tog "mačo imidža" na Yu-tub-u ili sličnim mrežama.

Na redu je, zato, posle neuspeha roditelja i nastavnika da se spreči pojava nasilja u školama, došlo društvo i njegove institucije, što je bilo i logično, jer je upravo društvo dopustilo tim kvazipedagozima da svojim nametnutim zakonima zabrane i mrki pogled roditelja i nastavnika prema deci. Za tu svrhu su ti novi "pedagozi" osmislili i SOS telefone i krivični progon roditelja i nastavnika i pravo dojavljivača da procenjuju prikladnost ili neprikladnost nečijeg ponašanja prema svojoj deci i deci uopšte. Stvorena je, tako, orvelovska atmosfera "Velikog brata" i kod nas, pa je roditeljima i nastavnicima veoma brzo postalo jasno da je za njih racionalnije da sve što je u dečjem ponašanju nedopušteno proglase dečjim nestašlucima i 'puste vodu da teče kako teče'. To im je lakše i bolje, umesto da rizikuju da ih zbog "nepedagoških postupaka" propituju i saslušavaju u centrima za socijalni rad ili policiji i sudovima. Nasuprot toga, roditelji niti mogu niti imaju kome da prijave maltretiranje od strane svoje dece, jer bi im se, doduše, s pravom prigovorilo da su sami krivi zato.

Ali, da li će ta linija manjeg otpora u vidu: "Brigo moja pređi na drugoga" rešiti problem? Drugim rečima, da li će centri za socijalni rad po tim "modernim" shvatanjima kvazipedagoga i jednodnevno "edukovani" policijski službenici, tužioci, sudije i advokati za maloletnike rešiti taj problem³?

---

² Šveđani su, inače, među prvim narodima u Evropi "rasčistili" sa klasičnom pedagogijom Herbartovskog tipa, ali su i prvi platili promašaje u tome, te su u mnogome redukovali taj "početni zanos". Otuda i ova njihova izreka u vidu poslovice.

³ Pod "edukovanim" policajcima, tužiocima, sudijama i advokatima za rad sa maloletnicima se podrazumevaju samo oni službenici koji su dobili "sertifikat" za rad sa maloletnicima od tzv. "Pravosudnog centra", a nakon jednodnevnog slušanja nekih predavanja o pravima deteta, KZ-a i ZKP-a ili slično. Sam "Pravosudni centar" je, inače, u Zakonu o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica ("Sl. glasnik RS" br. 85/2005)

ULOGE "ŠKOLSKOG POLICAJCA" U SISTEMU FORMALNE SOCIJALNE KONTROLE

Formalnu socijalnu kontrolu, kako je poznato, predstavljaju u svakoj društvenoj zajednici njeni unapred struktuirani organi državne uprave, organi državne kontrole i organi prinude. U tom lancu formalne socijalne kontrole policija je samo jedan od beočuga ili krugova tog lanca i to ne prvi, kako se najčešće misli i doživljava. Kada su maloletnici u pitanju, prvi krug ili beočug čine centri za socijalni rad, a ne škole, jer centri za socijalni rad prema zakonskim ovlašćenjima, mogu i samostalno da donose odluke i rešenja o potrebnim merama prema maloletnicima, dok škole mogu da izriču samo disciplinske mere i to sve manje i teže. One su, stoga, nešto između formalne i neformalne socijalne kontrole koju čine porodice i vršnjaci (Nikolić, Z. 2000, 184-190). Tek drugi krug čini policija ili organi reda, bez kojih ovi prvi ne bi ni mogli da funkcionišu, a treći krug čine pravosudni organi, odnosno, tužilaštva i sudovi za maloletnike. Državni organi u tzv. tercijarnoj prevenciji čine četvrti krug, a to su institucije za otvorenu ili zatvorenu zaštitu maloletnika i specijalne ustanove, kao što su psihijatrijske ustanove ili ustanove za ometene u razvoju i slično (Nikolić, Z. 2000a, 488).

Na našim prostorima, ali i u svetu uopšte, osnovne i srednje škole su dugo smatrane i funkcionisale su kao nešto "čedno", poželjno i socijalno promotivno za mlade ljude. Takva slika je, nažalost, naglo promenjena od osamdesetih godina prošlog veka u svetu, a kod nas od devedesetih godina prošlog i, naročito, od početka ovog veka. Socijalni psiholozi, socijalni patolozi, pedagozi i psihijatri, ali i druge profesije su pokušali da daju odgovore i rešenja za ovaj fenomen, pa su i odgovori i rešenja bili različiti. Najčešće su kao uzrok navođeni uticaji mas- medija, posebno televizije i filma, te kompjuterske igrice, koji, svi zajedno, obiluju sadržajima sa scenama nasilja i seksa. Kada, međutim, neke oblike nasilja i imitacije takvog ponašanja nije bilo moguće objasniti samo tim uticajima, tražene su psihološke pozadine u potisnutim sadržajima nesrećnog detinjstva (psihoanalitičari), vaspitnoj zapuštenosti (pedagozi), posledicama tranzicije i anomalije (sociolozi) i u nedostatku vere i nepoštovanje boga (teolozi). Sva ta mišljenja i stavovi su, na svoj način, bila ispravni, jer sve to i jeste deo čovekove ličnosti, odnosno, sadržaj njegove socijalizacije. Čovek, naime,

---

izričito određen kao referentna ustanova za davanje takvih sertifikata, iako nikada, nijednim aktom i nigde nije akreditovan za takav posao.

još od detinjstva uči šta je dopušteno a šta nije, a ti oblici socijalnog učenja su dobro poznati i nauči i ljudima uopšte, iz ličnog iskustva i nametnutih kulturnih, religioznih i običajnih normi. Ali, kada takvi oblici socijalnog učenja, kakvi su klasično i instrumentalno uslovljavanje, na primer, nemaju rezultate u prvih pet godina života jednog deteta, jer ih roditelji ne primenjuju bilo iz neznanja ili zbog "modernih shvatanja" da kazne u vaspitanju nisu "In", onda preostaju drugi oblici socijalnog učenja. Ti oblici su pak, iako se paralelno odvijaju, samo nadogradnja ovih osnovnih ili prethodnih, a podrazumevaju observaciono ili vikarijsko učenje, učenje identifikacijom, imitacijom i učenje uloga (Nikolić, Z. 2000, 169).

Observacija roditelja ili vikarijsko učenje od onih koji se ponašaju ili neurotično i nezainteresovano za decu, jer nemaju vremena i moraju da se snalaze da bi preživeli ili, pak, dopuštaju sve i ponašaju se kao drugovi svoje sopstvene dece jeste socijalno učenje, ali naopako. U prvom slučaju, zbog stresova, neuroza i problema preživljavanja ne postoji intelektualna i čulna veza sa sopstvenom decom, a ona treba da nauče da je uspostave sa drugima, odnosno, da se osposobe za empatiju sa drugima. U drugom slučaju, a po "modernim shvatanjima", nema razlike između vaspitača i vaspitanika, već naopako shvaćeni drugarski odnos, pa nema "kočnica" za ono što dete hoće i kada to hoće. Kada, nažalost, takvo okruženje prestane da postoji, makar i zbog bioloških razloga, takvo ponašanje: 'hoću šta hoću i kada to hoću' ostaje fiksirano. Budući da se i drugi oblici socijalnog učenja paralelno odvijaju, počinju da dominiraju ili da popunjavaju prazninu učenja identifikacijom, imitacijom i učenje uloga. To sve, na sreću ili na žalost, već imaju kao mogućnost u svom okruženju vršnjaka, na televiziji i filmovima, video igricama i mestima za zabavu. Linija manjeg otpora je razumljiv izbor za one koji nemaju "ugrađene kočnice" klasičnim i instrumentalnim uslovljavanjem, a modeli za imitaciju, identifikaciju i učenje uloga su likovi sa estrade, kontraverzni biznismeni, likovi sa fejsbuka čiji su oni "fanovi" i slično⁴.

Nije otuda čudno da su se sa pojavom "snalažljivih" u našem okruženju devedesetih godina prošlog veka pojavili i pokušaji imitacije takve snalažljivosti. Ti "snalažljivi" su nam, inače, došli iz "slobodnog sveta" u naš "novooslobođeni", jer više nisu morali da "valjaju preko grane". Sada su im

---

⁴ Prema jednom našem istraživanju na temu: "Idoli i legende u kriminalnom svetu - antiheroji kao model za oponašanje" začudio nas je podatak da skoro svi, već pokojni antiheroji, iz filma: "Vidimo se u čitulji" imaju svoj fejsbuk, koji su otvorili njihovi obožavaoci. Prema tim nalazima, samo prvih 13 najpoznatijih "likova" iz tog sveta i nekoliko još uvek živih kriminalaca ima preko 20000 fanova ili poklonika.

uslovi postali isti kao i tamo, a ekonomska blokada i potonja ratna žarišta kao bogomdana prilika za ubrzano bogaćenje i igranje uloga antiheroja.

Naše škole su i do tada, inače, imale tipično školske probleme u vidu bežanja sa časova, po neke tuče ili drskog ponašanja prema nastavnicima i veoma retke krađe. Sa pojavom odlika novostečenog socijalnog statusa dece tih dokazano "snalažljivih", a u vidu zlatnih lančića, "kajli", markirane garderobe i obuće, kola i drugog, oni su postali "višedimenzionalna" meta i kriminogenih i socijalne promocije željnih "likova". Tako su osim običnih krađa vrednosti tih novokomponovanih bogataša oni postali pogodni za reketiranje i predmet "obrade" za modernije iskazivanje sebe u "In" kaficima, poželjni VIP gosti na žurkama sa usputnim stimulativnim sredstvima, pa do članstva u određene klubove i mreže ortaka. Škola je i inače sve više gubila na autoritetu, jer je dolazak svakog novog ministra prosvete značio neki nov pokušaj reforme, od kojih su jedine vidljive posledice bile nesigurnost nastavnika za svoja radna mesta i sve veća osionost roditelja koji "nemaju vremena da se bave svojom decom, jer su ih zato dali školi". Direktore škola smo, paralelno sa tim, počeli da biramo po partijskoj pripadnosti i menjali smo ih bez obzira na uspeh u rukovođenju ili zadržavali na to mesto i kada se nesposobnost očigledno videla. Škole su, zato, počele da liče na socijalna pribežišta za nezbrinute, ruiniranih fasada, dvorišta, opreme i svega u njima. Partijski direktori su počeli da "partijskim prijateljima" iznajmljuju školska dvorišta i sportske objekte za privatni biznis, a školska okruženja da budu preplavljena kladionicama, slot klubovima, internet kafeima i slično.

Posledice svega napred opisanog su bile predvidljive za svakog od nas, jer tamo gde ima navodne slobodne konkurencije uvek imamo pobeđu "jačeg" po donacijama onima koji odlučuju ili golom prinudom i potiskivanjem konkurencije. Uz kladionice, kafe i slot klubove ide i usputna zabava i njeno pospešivanje, pa narkodileri takvu priliku nikako nisu mogli da ispuste. Sa druge strane, želja za socijalnim uspehom po svaku cenu, za iste željene ciljeve i uz veliku i sve veću konkurenciju, nametnula je i drugačije odnose i primenu drugačijih sredstava. Više nije bilo važno ko i kako ide u školu i kakav je đak, već kako se probija u život a to "probijanje" u život je lakše ako se prate i imitiraju modeli. Tako je, konačno, počelo sve, od organizovanih tuča radi potiskivanja nepoželjnih, nasrtaja na nastavnike, seksualno nasilje, reketiranje, krađe i spaljivanje dnevnika, ruiniranje objekata radi jeftinijeg zakupa i drugo. Roditelji su počeli da strepe, a javnost je postajala sve uznemirenija. Građani su se osećali kao da su pod okupacijom od strane tih domaćih varvara, što je lako dovelo do shvatanja da samo policija može da zavede red. Tako se i došlo na

ideju o "školskim policajcima", uz mnogo opreza i straha od nepoznanice šta sve to može da znači.

"Školski policajci", međutim, nisu naša tvorevina, već kopija sličnih rešavanja problema u svetu, budući da su svuda, kako smo već pomenuli, zadominirala slična ponašanja. Kada nisu sasvim uspeli modeli organizovanja dežurnih roditelja, volontera iz tzv "civilnog društva", privatna obezbeđenja, posebna dežurstva nastavnika i slično uvedeni su "školski policajci" (Nikolić, Z. 2006.a, 205-217). Kod nas su mnoge škole u velikim gradovima počele da uvode privatna obezbeđenja o trošku roditelja, na šta su ovi iz straha za svoje potomke nevoljno pristajali. Međutim, taj vid zaštite nije pratilo i tzv. civilno društvo, odnosno, organizovani roditelji, volonteri i organizovani nastavnici date škole, jer takva iskustva i praksa kod nas nisu ni postojala. Zbog toga su problemi u bezbednosti škola i đaka i dalje nastavljeni da se ređaju i čak uvećavaju, pa smo i mi, mimo viševjekovne prakse, uveli "školske policajce" kao segment formalne socijalne kontrole u školsku praksu

Prva iskustva i rezultati ove nove vrste socijalne kontrole u školama nisu izostali, jer za razliku od privatnih obezbeđenja čija zakonska ovlašćenja i regulativa, uopšte, nije jasna niti postoji kod nas, policija i "školski policajci" su nešto sasvim drugo. Prvo, privatna obezbeđenja nisu tako i toliko vidljiva, jer nemaju pravo na uniformu i oružje, a ako su i imali neka radna odela ona nisu bila pandan policijskim uniformama. Kada se, pak, "kontrolor" ponašanja ne vidi jasno, onda je i ponašanje prestupima sklonih ličnosti drugačije. Drugo, privatna obezbeđenja nisu mogla, osim svoje fizičke snage, da intervenišu na način na koji to može policajac, jer radnik privatnog obezbeđenja može da pozove samo nekog iz svoje firme ili, eventualno, policiju. Zbog toga je pojava "školskih policajaca" u već viđenim i prepoznatljivim uniformama, sa punom opremom, bilo nešto sasvim drugo, a njihova moć se nije oslanjala samo na uzak krug ljudi kao kod neke privatne firme za obezbeđenje. Kriminalci iz školskog okruženja i prestupima skloni sadašnji ili bivši učenici su, stoga, sa pojavom "školskih policajaca" naglo promenili domet svog dejstvovanja i svoj način rada. Počeli su, zato, da proučavaju i analiziraju ličnost i ponašanje "školskog policajca", njegove navike i sklonosti, odnos prema radu, vreme pojavljivanja i odsustvovanja, odnosno, sve što je relevantno za izbegavanje ili neutralisanje te nove prepreke.

Ali, ako smo već morali da se za "bezbednu školu" borimo i preko upotrebe policije, a i nadalje imamo iste ili slične probleme, mada u

nešto manjem obimu, postavlja se pitanje da li je problem nerešiv ili, pak, da upotrebu policije nismo primenili na najadekvatniji način?

STANJE I REZULTATI U PRAKSI

Naše iskustvo sa postojanjem i funkcionisanjem, sada već institucije "školski policajac", beleži se već osam godina i sa rezultatima ne možemo biti sasvim nezadovoljni. Oprezni počeci sa svega pedesetak "školskih policajaca" u školama većih gradova i ta prva iskustva, brzo su ohrabrila i policiju i školske vlasti da povećaju taj broj ljudstva i broj "pokrivenih" škola. Tako sada naša policija ima 343 "školska policajca", koji brinu ili nadziru 621 školu⁵. Škole i sredine su, razumljivo, birane prema stepenu ugroženosti, pa pošto postoje i srednje škole sa pretežno ili isključivo ženskom populacijom, naša policija je u mogućnosti, kako se najavljuje, da u te sredine angažuje žene policajce.

Racionalnost policije i školskih vlasti je očigledna, ali, da li smo uradili sve što bi taj posao "školskih policajaca" učinio efikasnijim i, za same policajce, lakšim?

Nažalost, nema istraživanja na tu temu, a autoru ovog teksta takvo istraživanje nije bilo ni moguće iz više razloga. Međutim, analiza povremenih iskaza nekih od "školskih policajaca", policijskih funkcionera na tu temu, iskaza roditelja dece žrtava školskog nasilja, direktora i nastavnika škola u kojima su se dešavali ekscesi, ali i nekih od "huligana", kako ih mediji nazivaju i prenose njihove iskaze, ukazuju da nismo sve niti sasvim dobro uradili. Naime, u "ceo posao" smo ušli emotivno, jer smo bili pritisnuti ružnim slikama događanja u školama, a javnost je tražila rešenja i reakciju vlasti. Onda nam se pojavio i UNICEF sa nekim svojim projektom "bezbedne škole", za šta je čak preko INFOSTANA u Beogradu tražio i našu finansijsku podršku⁶. Niko, dakle, nije tražio mišljenje nauke, koja bi, po logici stvari, trebalo da objedini i tuđa i naša iskustva i, verovatno, svoje predloge primerila našem kulturnom miljeu, našim normama i običajima. Takvo iznuđeno uvođenje jedne tako drastične novine, razume se, ne može biti valjano ako nemamo valjane pretpostavke o njegovim posledicama, pa smo mi, kako se vidi, u "ceo posao" ušli "grlom u jagode".

---

⁵ Prema podacima MUP-a Srbije.

⁶ Taj "projekat" je, očigledno, pretrpeo potpuni neuspeh, a to se i moglo pretpostaviti, samim tim da je postavljen suviše filantropski i da je i suviše psihologiziran. Razume se da tako moćna birokratska mašina neće priznati svoj neuspeh, ali to govore rezultati.

Da to nije tako, tj. da nismo u tu novinu ušli pod prinudom stvarnosti, onda nam se ne bi desilo da neki nevladin lobi nametne državnim organima obaveznu edukaciju policajaca, tužioca sudija i advokata za maloletnike na neverifiko-vanom ili neakreditovanom programu. Takva navodna edukacija je, zbog opravdavanja cene takve edukacije, podrazumevala i obaveznu licencu za policajce koji jedini mogu i jedini smeju da kontaktiraju sa maloletnim prestupnicima. U praksi je zato i nastao problem, jer svi "školski policajci" niti mogu niti treba da budu obuhvaćeni tom "edukacijom", jer kriminološka iskustva i saznanja ukazuju na to da "školski policajac" ne sme da bude profesija po sebi. Zato su "školski policajci" jedino mogli da upozoravaju i čak mole huligane da ne čine to što čine, a ne da intervišu kao policija, jer su u pitanju bili maloletnici, a bez licence za to nisu bili ovlašćeni za postupanje. Tako se i dešavalo da su osim maltretiranja i ismevanja "školskih policajaca" bez licence, huligani nastavljali sa svojim nedelima, a "školski policajci" su morali da čekaju dolazak svojih licenciranih kolega. Kako je takvih licenciranih policajaca za rad sa maloletnicima u Beogradu, na primer, bilo samo 4 do 5 u prethodnim godinama⁷, a broj škola i broj problema sa prestupnicima uvek veći, onda ne možemo da za probleme krivimo policajce, već organizatore tog posla.

Zašto bi, inače, bilo koji "školski policajac" koji i kao čovek i kao policajac razlikuje šta se u školskom dvorištu i njegovoj blizini sme a šta ne, morao da za to ima posebnu licencu. Kada imamo u vidu i kakve su to licence sa jednodnevnih "kurseva", onda je utoliko čudnije da su funkcioneri policije dozvolili da se njihovo ljudstvo blamira na takav način. To pogotovo stoga što iskustvo govori da "školski policajci" ne smeju niti treba da budu stalna postava, odnosno, da neke iz svojih redova policija postavi da im to bude stalni posao ili obaveza. Na taj način ih, ako budu stalna postava, nepotrebno izlažu dužem izlaganju uticajima kriminalne sredine, koja, kako se zna, skrupulozno proučava sve aspekte i slabosti određene ličnosti, a narko dileri, na primer, mogu da plate i ono što država nikada ne može ni da sanja za svoje službenike. Uloga "školskog policajca", prema tome, može da se obavlja do najduže tri meseca, kako bi se izbegla unapred predvidljiva mogućnost da "školski policajac" bude "kupljen". U suprotnom ćemo imati "ovlašćenog dilera", na primer, a nepoznavanje kriminoloških teorija o procesu kriminalizacije ličnosti, kakve

---

⁷ Ponovo koristimo sekundarne podatke iz različitih izjava policijskih službenika, za koje inače verujemo i da su tačni, budući da su dati usputno sa nekim drugim problemima funkcionisanja tog segmenta policije.

su i Saderlendova, Tardova ili Bongerova (Nikolić, Z. 2000, 150-156) ne bi bilo opravdanje za organizatore policijske službe.

Bolje je, stoga, da ovu nesumnjivo potrebnu funkciju formalne socijalne kontrole kao prevenciju, organizujemo po parametrima već proverene metode sprečavanja i prisiljavanja, jer se u ovom problemu nasilja u školama očigledno radi o tome. Ti parametri ili sredstva takve metode prevencije neželjenih ponašanja imaju striktno postupke u praktičnom postupanju, a ono što bi "školski policajci" trebalo da znaju jeste koja su to sredstva i kako se ona koriste. Ono što im nisu kazali, a na to su ih naterali, "školski policajci" obavljaju intuitivno i po pravilima svoje redovne službe, a to je kontrola. Kontrola je i inače poznato sredstvo sprečavanja i prisiljavanja, pa sve policije sveta nisu slučajno vidno obeležene svojim uniformama i pripadajućom im opremom. Zbog toga što iza tog jednog policajca na ulici ili školskom dvorištu stoji čitava sila države i policije, leži snaga te kontrole, a ne individualna snaga tog samog policajca, ma kakav on bio. Pozornost policije na ulici ili prisustvo "školskog policajca" u dvorištu škole ili oko škole, a uz sada već sve prisutnijem video nadzoru, jasno govori svim potencijalnim prestupnicima o čemu se radi i kakve su posledice. Ali, kada se saznalo da je to samo to, kada "školski policajci" bez licence ne mogu da intervenišu prema maloletnicima i da mogu samo da upozore ili da zamole, onda je prestupnicima data "besplatna" mogućnost da te ljude izvrgavaju ruglu i ponižavaju ih. Tako su presupnici postajali "In", a "školski policajci" bili na nivou školskih "tetkica", odnosno, pomoćnog osoblja u datoj školi.

"Školski policajci", dakle, primenjuju samo prva tri sredstva metode sprečavanja i prisiljavanja, tj. vrše ad-hok kontrolu, mogu da opomenu i čak da zaprete prestupnicima, što je inače samo opomena sa ukazivanjem na posledice (Nikolić, Z. 2005v, 315). Oni, međutim, ne mogu da izreknu i uvedu zabranu bilo prisustva ili kretanja prestupnika u blizini objekta koji kontrolišu i štite, zato što zabrana podrazumeva i primenu sile ako se zabrana ne poštuje. Budući da za to "školski policajci" nisu ovlašćeni, jer su nelicencirani, oni moraju da se "dovijaju" i pronađu način da bez pomoći svojih "licenciranih" kolega odbrane objekat i čast službe kojoj pripadaju, a to je nepotreban utrošak vremena i energije.

"Školski policajci", ali i svi drugi policajci nisu ovlašćeni niti treba da koriste poslednje sredstvo ove metode, a to je kazna. Kazna i kažnjavanje, odnosno, različite vaspitne mere su, kada je formalna socijalna kontrola u pitanju, isključiva nadležnost centara za socijalni rad i sudova za maloletnike. Otuda i opravdana reakcija javnosti kada ma koji segment

policije primeni prekomernu upotrebu sile, odnosno, kada upotreba tih sredstava prinude liči na kaznu. Sve to je i inače propisano u zakonu i podzakonskim aktima o vršenju službe policije, pa neka dodatna jednodnevna "edukacija" o konvencijama o zaštiti prava i pravima deteta nije posebno produktivna.

Funkcija i uloga "školskih policajaca" je, kako se vidi, višedimenzionalna, pa svođenje te uloge samo na kontrolu školskog okruženja, odnosno, dvorišta i objekata ne sme da se svede na postavljanje "strašila u vinogradu". Oni moraju i mogu da reaguju u svom domenu, do kažnjavanja, ali, da bi sve to efikasno ostvarili, nužna je koordinacija i sa organizovanim dežurstvima od strane nastavnika škole i, još više, sa tzv. civilnim društvom, odnosno, roditeljima dece i njihovim dežurstvima (Nikolić, Z. 2006, *ibid*). Kada bi to bilo tako, onda ne bismo imali podatke da je samo u beogradskim školama od januara do novembra ove godine, bilo 160 krivičnih dela: 33 teških krađa, 28 uništenja i otuđenja školskih stvari, 15 nasilničkih ponašanja, 12 krađa, 10 teških telesnih povreda, 9 razbojništava, 7 sitnih krađa i lakih telesnih povreda, 6 ometanja policajaca u radu i napad na policiju, 5 ugrožavanja sigurnosti, 4 dela držanja i prometa opojnih sredstava i 3 iznude, izazivanje panike i nereda⁸.

Treba, međutim, očekivati da će nas ovi početni i, za sada, ne sasvim zadovoljavajući rezultati rada "školskih policajaca", navesti na ispravljanje ovih početničkih ili "dečjih bolesti" svega što je novo i na početku. I promašeni projekti, kakav je UNICEF-ov npr, ne mora da znači da ne znamo da iz svega izvučemo zaključke

REFERENCE

- (1) Nikolić, Z. (2006). "Bezbedna škola" kao vid prevencije prestupništva mladih, *Zbornik instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, Vol. 25, br. 1-2, Beograd, str. 205-217.
- (2) Nikolić, Z. (2000). *Kriminologija sa socijalnom patologijom*, Beograd: Narodna knjiga.
- (3) Nikolić, Z. (2005). *Penološka andragogija sa metodikom prevaspitanja (drugo dopunjeno izdanje)*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

---

⁸ Prema podacima MUP-a Srbije datu medijima.

- (4) Nikolić, Z. (2005). Stvarne ili prividne promene sankcija prema maloletnicima: opšti osvrt na svrhu, izbor, vrste i načine izvršenja, str. 425.- 430. U: *Kazneno zakonodavstvo: progresivna ili regresivna rešenja*, (ur. D. Radovanović), Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- (5) Nikolić, Z. (2006). Stvarne ili prividne promene sankcija prema maloletnicima: opšti osvrt na svrhu, izbor, vrste i načine izvršenja - šest meseci posle, str. 483.- 487 U: *Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi*, (ur. D. Radovanović), Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.

PREVENTION OF VIOLENCE IN SCHOOLS THROUGH SYSTEM OF ROLES OF A "SCHOOL POLICEMAN" -dilemmas and contradictions -

More frequent scenes of violence in schools, school yards and close vicinity, whose participants are the students of the same schools, led to realization that something is wrong and that radical reaction is necessary. That brought on the concept of "school policeman" and acceptance of its role, even by those hard-core believers of school as autonomous ground in relation to government authorities, in other words, the police. However, first steps and attempts of implementation suffered from so called "child diseases" prone to every inception, but, with time, it became common practice. Unfortunately, further developments and new occurrences of violence between school children, request answers on questions is the whole system set up correctly, does the role of "school policeman" consist only in "patrolling" or should it be a distinctive system of roles, not only a presence of a policeman, that is, patrolling? Theme of this work is, therefore, search for answers to this dilemmas and contradictions in roles or a role of "school policeman".

KEY WORDS: Schools / "school policeman" / roles / control / restraint / enforcement.